

car en eDOrt., i els defineix sense restriccions en el DFa.; crec que Ag. devia referir-se només a algun dels usos, i en particular al de 'agradar', en què, com observava AlCM la pronúncia amb *tx*- sembla prova clara d'imitació del castellà.

Pel que fa a l'etimologia en cat. i les llengües germanes, bastarà resumir les conclusions del DCEC/DECH CHOCAR, i remetre-hi. En cast. és també mot tardà [a. 1600, i un cop, c. 1580], *choque* [1604], *chocante* [3.ª quart S. XVI], *achocar* dialectal [1517; amer.]; port. *chocar* [S. XVII]; en oc. *choucà* només des del TdF; inexistent en italià. En canvi el fr. *choquer* des del S. XIII, més descabdellat en accs. i derivats que les altres llengües romàniques, en particular 'atacar' ja en fr. mj. (i sovint en Rabelais). Totes les aparences són, doncs, que en totes les llengües romàniques fou essencialment un mot imitat del francès o, almenys en part, un veritable manlleu.

Si en castellà i en portuguès aquesta paraula ensopegà amb menys resistència i hi prengué més carn, que en català i en italià, que li han preferit resoltament els concurrents *topar* i *urtare*, sembla ser degut al fet que en aquells es combinà amb elements indígenes molt importants, *chocar*, *chueco*, *chocho*, *chochear* etc., derivats de CHUECA (LLOCA) i el seu grup, i del mossarabisme CHUECA 'porra' (port. *choca*, valencià *xoca*, V. ací SOCA, etc.). També hi contribuïren, tant en aquestes llengües com en la nostra, elements onomatopeics paral·lels als que donaren lloc al mot francès.

Car després de les raons donades a la meua obra, sembla clar ara que hem de descartar la idea que en francès sigui un germanisme, pres d'un mot d'extensió reduïda dins les llengües germàniques: essencialment neerl. *schokken* (pron. *sh-*) 'sacsejar violentament', amb extensió més o menys gran als veïns parlars frisones i b-al. (i alguna mal comprovada aparició en a-al. ant. i fins islandesa, tot això amb *sk-*); hi ha també l'angl. *shock*, però és estrany a l'anglosaxó, i mentre uns en posen l'aparició c. 1440 (escrit *schokken*), altres la retarden fins a 1568, i el NED s'inclina a creure'l manllevat del francès; en total, doncs, són ja enterament frèvolts els indicis de l'existència en francès o altra llengua germànica antiga; però encara que hi hagués estat tindria forma *sk-*, i és increïble que el mot francès pogués ser manllevat de l'anglès, on el pas de *sk-* a *š-* és un fet posterior al S. XIII en què el mot ja es troba en francès.

Hi ha, en canvi, formes més divergents en romànic, però més o menys relacionades amb el mot francès, i de creació evidentment expressivo-onomatopeica: logud. *tsokkare* «scoppiare, fare strepito», Parma *cioccar* «rumoreggiare ---», milanès *ciocà* 'cruixir', 'fer so d'esquerdat' («crociare, di cose fesse quando sono percosse»); que amb raó agrupa MLWagner, relacionant-les-hi com a onomatopeïques, amb *choquer/cho-car* (DEtSdo. II, 599), ultra *čukčjare* «intoppare, dare qualche urtone» que ja creu manlleu del castellà (I, 454a).

En fi logudorès *tukkare*, satd central *θukkàre*, que postulen un antic *ts-*, confirmat pel campid. *tsukkai*,

intsukkai, ja més apartats semànticament i amb anti-guitat sarda demostrada, amb el significat «començar a muoversi, partire» car n'hi ha un testimoni en el Condaghe de Silki (Ss. XII o XIII) en la primera forma, i un de la darrera en una escriptura d'Arborea no gaire posterior (per més que no siguin de sentit ben clar: «*athuccàrendela* sa clesia a vethilica» 'elevare la chiesa a basilica'), DEtSdo. II, 552b-553a. Wagner demostra, en forma reservada, inclinant-se per un suggeriment de Jud (Rom. xxxvii, 463), que és una variant del tipus romànic *choquer/cho-car*; cf. DCEC II, 73-74.

Entre aquestes formacions onomatopeïques autòctones afegim-hi encara el val. *txoquejar*, que Valor-Giner donen un cop (1950-55) com a equivalents d'*escotxegar* (DFa.), i un altre, amb la definició «cantar els tords quan estan tranquils i fa bon oratge»; junt amb l'abstracte *txoqueig*; també a mi, a Quatretonda, em feien notar: «sent el tord que *čokéğa* --- —? —és la seua veu: fa *ča ča ča*» (1962).

DERIV.: *Xoc* [*čok* = «*joch*, *jochs*: *choque(s)*, *encuentro(s)*], Sanelo, IV2; *xoc* «ensopec d'una cosa ab altra; combat que, pel poc número o poca duració, no pot dir-se batalla», Lab. 1840; Barcelona 1868, DAG; *Damen.*; però el DFgra. en la forma castellana *xoque*. *Xocada* [«cada una de les operacions per a batre la barrella», Lab. 1888]; una grafia *xocà*, degué ser malentesa com «val. *xoc*: operació de la preparació de la sosa» per Steiger, VRom. II, 55. *Xocador* [Lab. 1840]. *Xocant* [Lab.]: «el dia de Sant Miquel, els carros --- amb tres piles de portadores --- i drets --- els vermadors y vermadores, vestits de mitja festa, cantant y sonant panderos y castanyets ---; el cel cubert y ennegrit per ampla nuvolada --- fa més *xocant* l'alegria renouera y desinvolta d'aquells esbarts pagans --- celebrant les festes de Baco ---», JnRosselló (*Many.*, 105). «En Fc. Soler, en *Pitarra* —sabut i *xocant* pseudònim amb què se'l coneixia ---», MassóT (*50 Anys de Vida Lit.*, 12.5), obra seriosa i tan meditada que ens prova com cap més (a desgrat de l'escrúpul que li hem notat més amunt) que no sentia en aquest mot ni ombra de forastera incorrecció. Donar *xoco* b-emp. *Entrexocar-se*, on el manlleu del francès és evident; *entrexoc*.

Xocli, V. *xoquí* (SOC)

Xoco 'mercat moro' («los *xocos* dels mercaders - any 1403, AIEC v, 526.39), veg. *assoc* i *sòc*, d'aquí probablement un *xòcol* de dones 'un grup', a Rupit, AlCM.

XOCOLATA, mot d'origen azteca, rebut per con-
ducte del castellà CHOCOLATE. □ 1.ª doc.: 1695, Lacav.: «*xocolata*: certa pasta o confecció que es fa en les Índies»; cast. *chocolate* 1590 (i mexicà *chocolli*, c. 1580); *cioccolatte* en trad. it. de Ramusio (Eur. Zaccaria, *Raccolta di voci sconosciute* ---, 1919, p. xiv).

Al bandit Pau Gibert, mj. S. XVIII, li fa dir el cançoner que li donaren «*xocolata* y ayguardent / lo que jo més m'estimava», abans de penjar-lo (romanc reco. a Arles, MilàF, *Romllo.*, 123B). La *xocolata* desfeta era la dèria del B. de Maldà, que almenys en part ho